

Drengerøv
Sproglighed

Farø, Ken Joensen

Published in:
Mål og mæle

Publication date:
2008

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Farø, K. J. (2008). Drengerøv: Sproglighed. *Mål og mæle*, (2), 3-4.

mål+²mæle

31. ÅRGANG, JULI 2008

Hvor har vi æ, ø og å fra?

Hvorfor har vi Æ, Ø og Å, som de fleste andre sprog ikke kender? Har det noget med særlige danske lyde at gøre, eller er det for at undgå at ligne de andre? Læs Erik Hansens forklaring *side 8*.

Den gode, den onde og den virk'li sjove...

Giver det mening at beskæftige sig med vittigheder for en sprogforsker? Ja! Fire af slagsen fra hvert sit sprogfag har set på sproglige teknikker og på forskelle og ligheder mellem vittigheder i bl.a. italiensk, spansk, fransk, engelsk, tysk og dansk. Læs, grin – eller bliv forarget på *side 12*.

Du danske tonegang

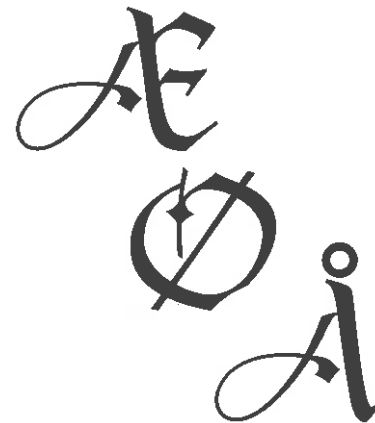
Kan man forklare, hvorfor dansk er vanskeligt for udlændinge at forstå og lære? Skyldes det vores særlige tryk, stød og tonegang? Nina Grønnum undersøger sagen i sit andet bidrag om det svære dansk – hørt med svenske øren. Lyt på Mål og Mæles hjemmeside og læs *side 19*.

Örestadsk?

Hvordan taler svenske ekspedienter, når de betjener danske kunder og forsøger at tilpasse sig os sprogligt? Det har en dansk specialestuderende undersøgt under et feltarbejde i indkøbscenteret Fields. Se, hvad hun fandt ud af på *side 24*.

Rappe rim

Hvad er dobbeltrim, og hvorfor betjener mange rapmusikere sig af dem? Er det overhovedet dem med kasket og hængerøvsbukser, der har opfundet dobbeltrimet? Holger Juul giver svar og musikalske eksempler på *side 29*.

Sprogligheder 2

De danske særbogstaver 8

Vittigheder og sprog 12

Hvad er det særlige ved dansk som gør det svært at forstå og at udtale for andre?

Anden del: Prosodi 19

Svensk over Sundet 24

Dobbeltrim 29

Der er tilsyneladende ingen, der er parat til at beklage deres eget sprogs forfald
Rudi Keller (1990)

Sprogligheder

Denne brevkasse handler om sprogligheder. Det er spørgsmål og problemer om sprog, men det er også fine detaljer i sproget som man bliver opmærksom på, og som man vil gøre andre bekendt med. Går I rundt og tænker på sprogligheder, så send et brev om dem til redaktionen. De vil svare på brevet hvis de kan. Ellers kender de nok nogen de kan sætte til det. Send brevet til:

Carsten Elbro
Institut for Nordiske Studier
og Sprogvidenskab,
Københavns Universitet,
Njalsgade 120,
2300 København S
E-mail: ce@hum.ku.dk

? Gammeldags

Er man gammeldags, hvis det skurrer i ens ører, når nogen siger *handle ind* i stedet for *købe ind* eller *handle*?

Er *arbejdskollega* ikke en slags dobbeltkonfekt? *Kollega* burde vel være nok.

Kan man både sige: "Mind mig om, at jeg skal stille urene i aften", og "Husk mig på, at jeg skal stille urene i aften"?

Har ordet *undskyld* undergået en forandring i betydning? Mange, især

børn, siger *undskyld* på en fornærmet måde, eller "jeg har sagt undskyld", som de forventede, det gjorde nu er gjort. Tidligere skulle man bede om undskyldning og vente på et "alt forladt", før man havde fået en tilgivelse.

På forhånd tak og med venlig hilsen
Jens Sønderup
Ringsbjerg

! Jens Sønderup har ret i, at *kollega* i langt de fleste tilfælde vil betyde *arbejdskollega*, en man dagligt deler arbejdsplads med, men ordet kan også bruges i andre tilfælde, fx om personer, der sidder i samme regering, bestyrelse eller bedømmelseskomité, altså personer, der ikke har et dagligt arbejdsfællesskab. Der er flere paralleller: En del mennesker bruger *tidsperiode*, hvor man udmærket kunne nøjes med *periode*. Man kan se autentiske citater med både *periode* og *tidsperiode* på hjemmesiden *sprog.dk*

Man kan både *minde* andre om noget og *huske* andre på noget. Udtrykkene er synonyme, og mange vil ikke opleve nogen stilforskel. Begge verber har lang tradition i dansk, men *minde* om er sjældent blandt yngre mennesker.

Det er rigtigt, at mange ikke længere går på *indkøb* eller *køber ind*, men

handler ind. At handle ind er at købe dagligvarer. Hvis man køber fjernsyn, dybfryser eller bil, handler man ikke ind. Nogle mener, at *ind* i *handle ind* er indsat for at tydeliggøre udtrykket; at *handle* kan jo både dække køb og salg. Men der kan også være tale om en afsmitning fra udtrykket *købe ind*. I øvrigt er der mange, der bliver irriterede over udtrykket, i hvert fald folk af min årgang (1946) og før.

Det er også rigtigt, at der er gået inflation i brugen af *undskyld*!, ikke kun blandt børn, men også fx blandt politikere. Med et hurtigt *undskyld*! kan man prøve at viske tavlen ren og komme videre – i stedet for at afvente journalisternes ivrige kulegravning af mere eller mindre uheldige sagsforløb. Man kan med et rettidigt *undskyld*! også gardere sig i forhold til sine overordnede og dermed måske undgå et andet tidstypisk træk, uddeling af næser.

Med et *undskyld*! beder man om tilgivelse, og det indebærer, at man har påtaget sig ikke bare et ansvar, men en skyld, som man ønsker fjernet. Det tyske *entschulden* i middelnedertysk ligger bag det danske låneord, og *ent*-betegner denne bortfjernelse af skyld. Men ordet bruges nu ofte i en anden betydning i konstruktioner som "jeg undskylder mit sene fremmøde"; her foretrækker traditionen "jeg beklager mit sene fremmøde", og så er det op til andre at undskylde. Man skal ikke undre sig over forvirringen, som vel er fremkaldt af afsmitning fra bydeformen, jf. "undskyld mit sene fremmøde." I øvrigt er fænomenet ikke nyt; det forekommer allerede hos Holberg (1684-1754). Men der er ingen tvivl om, at *undskylde* i betydningen

beklage er blevet hyppigere, og der er ingen grund til at betragte det som ukorrekt.

JL

? Drengerøv

Kunne Mål og Mæle hjælpe min kone og mig med ordet *drengerøv*? Det bliver tilsyneladende brugt i en positiv mening i vore dage af nogle, nærmest som en erkendelse af eksistensen af et umodent, uskyldigt men eventyrlystent indre – det, der formentlig tidligere blev benævnt *den indre dreng*? I min og fruens opfattelse er *drengerøv* derimod et nedsættende udtryk for en undermåler af hankøn, som uden held forsøger at gøre sig gældende blandt ældre drenge eller voksne. (forkortet af red.)

Hasse Greiner og Birgitte Hultberg
Kastanjevej 40, 4632 Bjæverskov

! *Drengerøvs* oprindelse kan ikke tidsfæstes med sikkerhed, men ordet er registreret allerede i 1952 af *Supplement til Ordbog over det Danske Sprog*. Og *-røv* som sidsteled i sammensatte, nedsættende personbetegnelser er ret udbredt, jf. bl.a. *blærerøv*, *bonderøv*, *bøsserøv*, *fedterøv*, *hængerøv*, *narrøv*, *nærigrøv*, *pralerøv* med tre forskellige ordklasser som førsteled.

Den Danske Ordbog (2003-05) beskriver *drengerøv* som nedsættende. Men det er ikke nødvendigvis nedsættende for yngre sprogbrugere. Mange bruger det nu kærligt, ironisk eller ligefrem programmatisk om sig selv og/eller (andre) mænd, hvis de fx holder af aktiviteter, der er lystbetone-

nede, actionprægede og måske lidt uansvarlige. Det er også udbredt som appelmiddel i reklametekster. Her er nogle sprogbrugseksempler, der klart viser ordets positive valør: *Tag på den vildeste herretur for drengerøve med skydning og strip; Så er der drengerøv på mobilen; Findes der noget bedre for en drengerøv end at vise sig med et avanceret hovedspring i havnebassinet?; Jamie Oliver, min yndlingskok og skønne drengerøv.* Denne opvurderende brug af ordet ser ud til at være relativt ny, og den er endnu vanskeligere at datere nøjagtigt end ordet selv. Den ser dog ud til at vinde stærkt frem i sproget fra slutningen af 1990'erne.

Det er et velkendt fænomen, at ord, der oprindelig er opstået som nedsættende betegnelser, med tiden kan få en neutral eller ligefrem positiv valør. Det er sket for musikudtryk som *pigtråd* og *punk* (*punk* betyder også 'udskud'). Det samme gælder personbetegnelsen *bøsse*, der er udtænkt i smædeøjemed, men som nu er helt neutral og endda indgår i navnet på de homoseksuelles landsforbund. *Nigger* bruges til dels også internt blandt sorte, selv om det som udgangspunkt er meget nedsættende. *Luder* i ungdomssproget kan have en lignende jovial funktion, hvad der som regel virker meget fremmed og stødende på voksne. Mads Christensen har med sine livsstilsbøger næsten formået at gøre ordet *blærerøv* positivt. Forskellen fra *drengerøv* er, at *blærerøvs* positive udlægning er mindre etableret og temmelig knyttet til medieinstitutionen Mads Christensen, hvormed det bliver et bevinget ord, men princippet er det samme.

Når jeg tøver med at kalde den om-

talte brug af *drengerøv* for en ny, fuldgyldig betydning, er det fordi, det er et helt normalt og systematisk fænomen, at nedsættende ord kan bruges kærligt eller ironisk. Man kan kalde nogen for *tosse* eller *spasser*, selv om man er vældig glad for vedkommende.

Et kompromis er at udlægge den nyere, positive udlægning af *drengerøv* som en efterhånden veletableret medbetydning til den traditionelle. Hermed understreges det, at det, som ordet benævner, ikke er noget nyt, men at det alene er vurderingen af det kendte, som (til dels) har ændret sig. Det gør det ikke mindre relevant at beskrive.

Jo mere kulturelt acceptable, "drengeøvsfænomener" bliver, desto mindre aktuel kan den nedsættende brug af *drengerøv* blive, så den positive betydning i princippet en dag kunne gå hen og overtage hovedbetydningens plads.

KF

? Udtalen af c

Bogstavet *c* udtales som et *k* i *cognac*, *cola* og *cubaner*, hvor vokalerne efter *c*'et er bagtungevokaler. Derimod udtales det som et *s* i *cigar*, *cerut*, *celulose*, *cykel* og *cølibat*, hvor de efterfølgende vokaler er fortungevokaler. Jeg kan drage den regel, at *c* foran en bagtungevokal udtales *k* og foran en fortungevokal *s*.

Men hvad så med *cadmium*, *cannabis* og *da capo*? Her udtales *c* som et *k*. Men er *a* ikke en fortungevokal? Det burde hedde "sadmium", "sannabis" og "da sapo". Er det, fordi *a* i den oprindelige udtale af de nævnte ord

udtaltes som i *ar*, altså som en bagtungevokal? Hvor vi har et *r* efter et *a*, har vi i udtalen klart en bagtungevokal som i *caries* og *caribier*.

I navnet *Cocio* er der to *c*'er. De udtales normalt, som om det var *k*'er. Men hvorfor i grunden? Foran *i* burde *c* udtales *s*. Nu kan man selvfølgelig sige, at *i*'et i *Cocio* udtales som et *j*. Men det gør ikke det hele bedre. Det hedder jo *sociolog* med en *s*-udtale af *c*'et.

Med venlig hilsen
Tue Eriksen
Aarhus

! Din regel er helt rigtig: Bogstavet *c* udtales normalt som *s* foran fortungevokaler og som *k* foran bagtungevokaler. Det er også rigtigt, at der foran *a* er en systematisk undtagelse. Her udtales *c* som *k*, selv når *a* er en fortungevokal som i udtalen af *cadmium*, *cannabis* og *da capo*. Årsagen til denne undtagelse er, at *c* kun findes i låne- og fremmedord, og at reglen for udtalen af bogstavet egentlig ikke er en dansk regel, men en tilpasning af regler i andre sprog, f.eks. den italienske regel om at udtale *c* som *tj* foran fortungevokaler og som *k* foran bagtungevokaler. Når vi altså indlåner ord med *c* fra de pågældende sprog, overtager vi blot – i tilpasset form – sprogenes udtale af *c*: Italienerne siger *da capo* med *k*-lyd, fordi *a* i italiensk udtales som en bagtungevokal, men vi gør det kun, fordi de gør det. Derimod overtager vi ikke i låneord donorsprogenes udtale af *a*. Ordet *capo* i *da capo* udtaler vi – i overensstemmelse med skriftens enkeltkonsonant efter *a* –

med en lang *a*-lyd, og en sådan lang *a*-lyd er i dansk en fortungevokal.

Hverken italienske, danske eller andre regler kan imidlertid gøre rede for udtalen af det andet *c* i *Cocio*. Bogstavet *i* svarer i alle de sprog, der har det, enten til en fortungevokal eller til en fortungehalvvokal, og udtalen af et foranstående *c* med *k*-lyd bryder den italienske regel for udtale af *c* såvel som tilsvarende regler i andre sprog. Forklaringen på udtalen er den simple, at *Cocio* er blevet markedsført med den udtale, og at vi konsumenter indtil nu har makket ret og accepteret uregelmæssigheden. En medvirkende